

організації психологічного супроводу студентів у період входження в освітнє середовище.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні вибірки, врахуванні додаткових психологічних змінних, зокрема рівня стресу та соціальної підтримки, а також у розробці програм психологічного супроводу студентів у період адаптації під час навчання.

Література:

Вашека Т. В., Тукаєв С. В., Паламар Б. І., Долгова О. М., Федорчук С. В. Зв'язок алекситимії з індивідуально-типологічними властивостями, емоційною сферою та психічними станами особистості / Т. В. Вашека, С. В. Тукаєв, Б. І. Паламар, О. М. Долгова, С. В. Федорчук // Клінічна медицина. — 2019. — № 3-4. — С. (PDF має статтю). — DOI: [https://doi.org/10.31612/2616-4868.4\(10\).2019.04](https://doi.org/10.31612/2616-4868.4(10).2019.04). URL: <https://cp-medical.com/index.php/journal/article/view/77>

Готич В. О., Федик О. В. Проблема алекситимії в сучасному науковому дискурсі / В. О. Готич, О. В. Федик // Наукові записки. Серія: Психологія. — 2025. — Вип. 1(7). — С. 58-62. — DOI: <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2025-1-7>. URL: <https://journals.cusu.in.ua/index.php/psychology/article/view/648>

Мачинська Н. І., Марчук А. В. Психолого-педагогічні аспекти адаптації першокурсників до навчання у вищому навчальному закладі / Н. І. Мачинська, А. В. Марчук // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: Психологічна. — 2012. — Вип. 1. — С. 142-150. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/1351>

КОПЕЦЬ Л. В., доцент, НаУКМА

ВНУТРІШНІ КОНФЛІКТИ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇХ ДЕТЕРМІНАНТИ

Конфлікти розглядаються в соціальних науках як соціальний феномен і атрибут функціонування будь-якого суспільства. Конфлікт розглядається як соціально-психологічне явище, системний феномен соціальної взаємодії сторін (осіб, груп), що керуються суперечливими потребами та інтересами, прагнуть вирішити такі суперечності, діють або деструктивно (проявляючи взаємовиключні форми поведінки, когнітивні та поведінкові стратегії) або продуктивно. Суть конфлікту полягає у процесі виявлення та розвитку суперечності цілей, ставлень та дій людей, що зумовлені об'єктивними та суб'єктивними чинниками. Основна увага дослідників спрямована на конфлікти, що реалізуються у формі відкритого протистояння та взаємодії осіб чи груп. Значно менше уваги дослідники спрямували на дослідження конфліктів на індивідуальному рівні, до внутрішніх «невідкритих», часто глибоко прихованих суперечливих станів особистості. Однак будь-який конфлікт «стартує» та розвивається у внутрішньому світі особистості, інколи тривалий час існує у прихованих формах, потім у формі усвідомлення суперечності цілей, інтересів, мотивів особистості, перш ніж виявиться у

формі відкритого протистояння (суперечок, зіткнень, конкуренції, агресії, ескалації) чи досягне конструктивного вирішення (обговорення, спілкування, усвідомлення, розвитку стосунків та перебудови ситуації).

Варто зазначити, що часто об'єктивно існуючі конфлікти, які стосуються всіх та об'єктивно зачіпають інтереси групи, спільноти чи суспільства можуть їх «не цікавити», а лише мати значення для окремих особистостей, усвідомлюватися ними. Конфлікт зароджується та існує в просторі внутрішнього світу окремої особистості. Багато соціальних конфліктів стартують як конфлікти особистості з групою. Так само якого б рівня не стосувався конфлікт (міжособистий, груповий, міжгруповий, міжнародний), його вирішення в багатьох випадках передбачає адресованість впливів окремим учасникам конфліктів, щоб саме вони сприяли вирішенню та завершенню актуального конфлікту, незалежно від кількості учасників самого конфлікту. В науковому розгляді вивчаються ділові, соціо-емоційні конфлікти, ресурсні, організаційні конфлікти та інші види конфліктів. Однак дієвими чинниками конфліктів виступають індивідуальні психологічні властивості, які не лише збільшують можливість конфліктів, а й в сучасних умовах конкурують витісняють інші варіанти змістовних конструктивних конфліктів, перетворюючи їх в конфлікти індивідуального особистісного плану. В сучасних умовах поширюється тип конфліктів особистісного характеру від осіб, які проявляють агресивність, ворожість, готові до конфлікту, виступають каталізаторами конфліктів і створюють навколо себе атмосферу зіткнень, ворожості, щоб перебувати в центрі суспільної уваги та інтересу.

Питання по розгляд закономірностей конфлікту на індивідуальному рівні є актуальним і має важливе методологічне і практичне значення, оскільки стосується повноти розгляду конфліктної феноменології в єдиній теорії. Проблема має також практичний аспект, оскільки цим визначається і характер досліджень, і відповідно технології консультування та психологічної практики.

Мета нашого дослідження полягає у визначенні детермінантів внутрішніх конфліктів особистості та їх емпіричному дослідженні.

Завданнями дослідження є теоретичний аналіз конфліктної феноменології в контексті внутрішнього світу особистості, формування програми емпіричного дослідження з метою розкриття детермінації внутрішніх конфліктів, визначення практик вирішення внутрішніх конфліктів особистості

Внутрішній (внутрішньо особистісний) конфлікт виникає в процесі становлення взаємодії особистості з оточенням і суб'єктивно переживається як протиріччя між різними несумісними вимогами особистості до себе, до оточення, до своїх соціальних моделей поведінки.

Внутрішні конфлікти виступають одним із основних чинників розвитку. Внутрішні конфлікти закономірно виникають в кризові періоди розвитку особистості як розрив між різними мотивами, прагненнями чи схильностями особистості та спрямовані на фруструючі екзистенційні дилеми. Досвід внутрішніх конфліктів, пов'язаний із соціальним досвідом особистості, в ідеалі веде до усвідомлення, до особистісного зростання, до конструктивних дій.

Кожна особистість носить в собі певну множину внутрішніх конфліктів, містить в собі «внутрішню війну» різного масштабу. Джерелом внутрішніх конфліктів є суперечливість соціальних вимог, які спрямовані в процесі соціалізації і можуть суперечити особистим переконанням та цінностям особистості, зумовлюють суперечливість ідентичності, цінностей, когнітивних уявлень. В цілому парадоксальність конфліктів зумовлена суперечностями розвитку та зростання особистості, яка носить в собі «парадоксальний» конфліктний менталітет, вчиться розпізнавати свою «внутрішню війну в деталях», що в оптимальному варіанті розвитку навчає і розвиває особистість, вчить розпізнавати, приймати, трансформувати та інтегрувати суперечливі структури в свою особистість та підніматися у своєму розвитку на вищий рівень психічної організації.

Внутрішні конфлікти – це процеси, що виникають через уявну чи реальну несумісність або відмінності щодо різних вимірів: цілі, переконання, ідеї, інтереси, правила, цінності, моделі поведінки. Детермінантами виступають суперечливі вимоги сім'ї, суперечливі вимоги вихователів та педагогів та більш широкого оточення, які приносять різні культури, що в цифровому сучасному світі стають одним із дієвих чинників сучасного життя.

Внутрішня конфліктність особистості формується в дитинстві в умовах емоційного неблагополуччя дитини при вихованні, що пов'язано з відсутністю психологічної підтримки та участі дорослого в житті дитини, з негативним досвідом зворотного зв'язку щодо діяльності дитини, її поведінки та особистості в цілому.

Внутрішня конфліктність особистості формується в процесі індивідуального розвитку при умові виховання, коли вимоги дорослих занадто імперативні, коли дорослий використовує постійно методи силового тиску, що породжує глибокий внутрішній конфлікт, коли дитина поводить себе як зовнішньо слухняна дитина, яка «потрібна дорослому», однак перебуває у внутрішньому напруженні. Стороною такого виховання є недостатність або відсутність емоційного контакту з дорослим (з матір'ю), що зумовлює почуття незахищеності та вразливості, формує базову відповідну модель стосунків з іншими, що фіксує емоційно напружений характер стосунків.

Низька оцінка спрямована особистості переживається емоційно, викликає глибокі внутрішні негативні стани, знижує адаптивні можливості, може спричинити емоційний вибух, навіть у дорослої людини. Негативна оцінка є травматичною ситуацією для людини у будь-якому віці. Постійна хронічна низька самооцінка стає джерелом внутрішньої конфліктності особистості, формує основи конфліктів з іншими людьми. Негативний досвід орієнтації у світі створює основу для розвитку заздрості, егоцентризму. Цим зумовлюється зростаюче психологічне напруження та внутрішня конфліктність. З цього випливають відповідні наслідки. Коли в ранньому дитинстві дитина не отримує психологічної підтримки та допомоги, то постійний дискомфорт, психологічна напруга, емоційні тривоги знижують рівень психологічного захисту, зумовлюють акумуляцію конфліктності та формують готовність до конфліктної взаємодії у майбутньому.

Таким чином, в дитинстві в умовах виховання з силовими методами через контроль, вимоги та відсутність підтримки через емоційне неблагополуччя відбувається акумуляція внутрішніх конфліктів та закладаються основи конфліктної готовності особистості широкого плану.

Причиною внутрішньої конфліктності виступає низька самооцінка як наслідок негативної чи недостатньої позитивності системи зворотного зв'язку для дитини щодо її поведінки, діяльності, навчання, що зумовлює втрату почуття цінності власної особистості, втрату впевненості, призводить до формування емоційного захисту від світу, відмови від діяльності, або ж формування хворобливих амбіцій щодо майбутнього життєвого реваншу, боротьби проти всіх. Таким чином внутрішня конфліктність пронизує світогляд особистості, її самосприйняття, стосунки з іншими людьми, впливає на широкий контекст діяльності і спілкування людини. До внутрішньої системи конфліктності додаються зовнішні проблеми: відсутність знань, помилки, невдачі. Драматичність життєвої історії полягає в тому, що позитивні стратегії виховання сприяють розвитку особистості, самореалізації, формують почуття власної гідності, однак вони не знімають проблему розвитку внутрішньої конфліктності особистості. Детермінації внутрішньої конфліктності мають більш складний характер, інші системні чинники розвитку.

Причинами внутрішніх конфліктів у дорослої людини виступають відсутність комунікативних навичок для повноцінного спілкування, нерозвинутість та невідповідність соціальних стратегій новим обставинам, відсутність уміння приймати відповідальні рішення; зростаючі вимоги оточення (примусовість соціальних ситуацій; надлишок зобов'язань).

Внутрішній конфлікт переживається дорослим як емоційна напруга, розчарування в собі. Внутрішній конфлікт переживається навіть в ситуації успіху чи досягнень як розбіжність між тим, що особа має відчувати і тим, що вона відчуває насправді. Однією із ситуацій виникнення внутрішнього конфлікту є досягнутий успіх, який вимагав великих зусиль, коли замість радості виникає почуття втоми, розчарування. Наслідком пережитих внутрішніх конфліктів є психічна напруга, руйнування позитивного уявлення про себе, тривога та страх, уникнення нових стратегій поведінки, втрата здатності приймати рішення та діяти доцільно, брати під контроль нові завдання та проблеми.

Особистісна детермінація внутрішніх конфліктів проявляється в певній інтенсивності їхнього виникнення у одних людей. Волелюбні люди не можуть погодитися із соціальними імперативами, з ситуаціями вибору, коли змушені обирати лише один варіант. Тим не менш внутрішні конфлікти пропонують також можливості для зростання та вивчення альтернативних способів розвитку життя, однак прийняти нові ідеї та потенційні рішення є складним життєвим завданням. Важливо зазначити, що для вирішення конфліктів і взаємодії з іншими необхідно досягти адекватності у вирішенні внутрішніх конфліктів.

Результати емпіричного дослідження. В проведеному нами дослідженні отримано попередні результати. Встановлено, що особи, що виступають

в спілкуванні конфліктними, можуть демонструвати наступні варіанти поведінки: чинити спротив ustalеним нормам і правилам, активно діяти проти ustalених норм, утверджувати протилежні норми, а також обирати аномально ненормативну поведінку. «Бунтарі проти правил» відзначаються високим рівнем потреби у власній унікальності, активні в досягненні особистих цілей, прагнуть зосереджувати увагу інших на своїх поглядах, цінностях, поведінці.

Встановлено особливості студентів, поведінка яких відхиляється від норм у своєму середовищі. Особи схильні поводитися конфліктно та протестувати проти соціальних норм відзначаються високою потребою у власній унікальності, менше схильні до співпраці, відзначаються низьким рівнем доброзичливості, зниженою сумлінністю, високою відкритістю та високим нейротизмом. Рівень екстраверсії не впливає на протиставлення особи соціальним нормам.

Таким чином, результати переконують, що між студентами, що дотримуються прийнятих норм спілкування та співробітництва існують відмінності у особистісних рисах в порівнянні з тими, що порушують правила та норми, ініціюють конфлікти. «Бунтарі проти правил і норм» прагнуть активності, досягнення особистих цілей, прагнуть реалізації соціальних змін при сильному мотиві виявити своє «бунтарство» та мають мотив, щоб їх сприймали унікальними, автономними, особливими. Можливо, що тим самим також «бунтарі» переслідують мету виявити свою внутрішню суперечливість та конфліктність. Тож попередні результати показують, що внутрішня конфліктність є чинником поведінки «бунтарів», тих, хто «йде проти течії». Особи із внутрішніми конфліктами активно чинять опір соціальним правилам, соціальному імперативу та відхиляються в поведінці від соціальних норм. Внутрішня конфліктність визначає ступінь, до якої людина приймає переконання, ставлення та поведінку, що відрізняються від загальноприйнятих норм. Таким чином, можна очікувати, що внутрішні конфлікти відіграють ключову роль у поведінці, що сприяє утвердженню соціальних змін.

Можна окреслити наступні способи вирішення внутрішніх конфліктів

1. Аналіз стратегії діяльності та визначення її доцільних змін. При цьому людина долає психологічну інерцію, інерцію сприйняття та мислення, змінює стратегії поведінки, які стали неконструктивними. Це дозволяє змінити свої підходи і наблизитися до конструктивного вирішення внутрішнього конфлікту.

2. Використання психічної регуляції, щоб блокувати негативні емоційні тенденції та конфліктний розвиток особистості. В умовах внутрішнього конфлікту формуються пускові механізми травматичних переживань. В наслідок цього відбувається зрив адаптивних механізмів, що проявляється як дратівливість, агресивність у стосунках з оточенням. Необхідно створити і підтримувати «інтервали спокою» для себе і для прийняття рішення, щоб отримати додаткові сили. Це суттєво, оскільки внутрішні конфлікти часто переживаються як необхідність термінового прийняття рішення.

3. Розширення свідомості та використання мета пізнання. Необхідно дослідити ситуацію, отримати більше інформації та відкласти рішення, щоб не приймати помилкових рішень. Це дозволить усвідомити, нормалізувати та заохотити себе. При високому рівні усвідомлення ситуації легше вирішити особистісне рівняння про встановлення гармонії між психічною рівновагою, рівнем діяльності, повноцінністю контактів та розвитком особистості і нормалізувати свій стан.

4. Продуктивне переживання самотності та ізольованості. При внутрішньому конфлікті необхідно будувати повноцінне спілкування з іншими на основі повноцінного спілкування з собою.

Таким чином, внутрішні конфлікти часто є наслідком імперативності соціальних вимог та ситуацій. В цих ситуаціях особистості слід визначати свої провідні життєві цілі та принципи, орієнтуватися на основні цілі та визначати, чи виправданий внутрішній опір.

Висновки. Проблематика дослідження конфліктів залишається класичною в контексті соціальних та психологічних досліджень, доповнюється новими проблемами, зокрема дослідженнями масової поведінки, масової соціальної деструкції, різноманітних глобальних конфліктів сучасної цивілізації. Однак проблематика отримує також особистісний вимір, доповнюється особистісним аналізом, що посилює інтерес до досліджень та створює можливості.

КУЗНЕЦОВА АННА ВІКТОРІВНА, студентка БП-4 «Психологія», НаУКМА

САМООЦІНКА ДИТИНИ ЯК ІНДИКАТОР ПРИХОВАНИХ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ: МОЖЛИВОСТІ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ТА ЕКСПЕРТИЗИ

У сучасному науковому дискурсі конфлікт дедалі частіше розглядається не лише як відкрите зіткнення інтересів чи позицій, але і як складний багаторівневий процес, що може мати приховані, латентні форми. Особливе місце серед таких форм займають внутрішньосімейні конфлікти, які не завжди усвідомлюються або вербалізуються учасниками, проте чинять довготривалий психологічний вплив на розвиток дитини. У цьому сенсі самооцінка дитини може розглядатися як чутливий маркер внутрішньоособистісного конфлікту, сформованого під впливом сімейної взаємодії (Coser, 1956; Deutsch, 1973).

З позицій конфліктології сім'я виступає первинним соціальним середовищем, у якому дитина вперше стикається з конфліктами ролей, очікувань, норм і способів комунікації. Саме в сімейному контексті формуються базові моделі реагування на напруження, фрустрації та суперечності. За наявності дисгармонійних або конфліктних стосунків між батьками, а також між батьками і дитиною, у дитини виникає внутрішній конфлікт між потребою в любові, прийнятті та безпеці й реальним досвідом емоційної нестабільності або відкидання (Minuchin, 1974; Bowen, 1978).